

Diversificar l'economia, canviar un model

Carles Manera

El concepte de diversificació de l'economia apareix amb rotunditat. Es tracta d'un nou *mantra*, que infereix la urgència en desprendre-se'n de monocultius econòmics, de reactivar polítiques sectorials. No obstant això, el tema no és tan senzill. La noció de diversitat econòmica, que es preconitza entre molts sectors econòmics, polítics i socials, va unida a sengles factors: la peremptorietat, és a dir, la necessitat de que el canvi sigui ràpid; i la idea de no esperonar per més temps el sector que està resultant, a hores d'ara, motor econòmic. Bàsicament, els serveis en aquelles economies avançades. Aquest discurs s'ha escoltat amb força a Balears, i des de fa ja molt temps. Uns elements repetitius han estat la lluita contra la des-estacionalitat turística, trencar amb la dependència del turisme, i diversificar. Aquest tríode té un tronc comú, que és l'especialització de l'economia balear en el turisme de masses. Les vies de treball per a encarar això es poden sintetitzar en dos: per una banda, la persistència en la mateixa pauta de creixement, que significa deixar que siguin els mercats els que acabin per regular els fluxos econòmics (una tendència que és defensada pel gruix de les patronals i pels partits conservadors de Balears); i la tesi de que cal un canvi de model que no renunciï a la trajectòria ja recorreguda, però que incideixi en una reorientació de la mateixa (amb molts matisos, les forces d'esquerra, els sindicats i una part de les petites i mitjanes empreses estarien en sintonia amb aquest posicionament).

Ara bé, cal tenir ben present que diversificar l'economia no es fa per ciència infusa ni per decret governamental, ni a partir d'un voluntarisme militant, per molt elevat i lloable que sigui. Massa sovint, les presses d'una determinada esquerra –la més freturosa de canvis, sense tenir en compte els calendaris ni els contextos; la menys experta en gestió pública i, per tant, la més utòpica– xoquen contra la realitat política i les capacitats de maniobra que es poden tenir. Això fa que les desqualificacions envers les opcions progressistes de govern siguin recurrents: es comunica aleshores la sensació de decepció, de preteses renúncies a les línies programàtiques enunciades i, per tant, la formulació de protestes per a canalitzar aquest descontent. S'està veient això ara mateix a Balears, de manera que massa sovint s'esplaien arguments sense gaudir d'una informació més completa i veraç. Des de l'òptica progressista, existeixen aportacions

que contribueixen a bastir un discurs economicosocial de l'esquerra; el problema radica en que la seva lectura és escassa, per la qual cosa l'*adanisme* apareix com un fenomen recurrent entre els polítics d'esquerrers, que tenen poc en compte trajectòries precedents de contribucions intel·lectuals.

Uns elements importants convé tenir presents, en coordenades concretes:

1. El temps. El procés de canvi de model de creixement no és breu, ni immediat. La quantitat de peces que s'han d'alinear per afavorir una transició efectiva afecten tant les esferes econòmica com la social. En aquest respecte, són diversos els ingredients a considerar en l'equació:

- Les estratègies d'inversió, que provenen tant de l'àmbit públic com del privat. En aquest respecte, les visions que tinguin els governs i les administracions públiques resultarà determinant per a orientar la formació de capital. Les bones iniciatives privades han de ser "protegides" pel govern, en el sentit de donar-los cobertures i facilitats, no estrictament en forma de subvencions directes. Alhora, el sector públic ha d'actuar com a esperó inversor, principalment en aquells camps que facilitin la transició econòmica;
- La formació dels treballadors, aspecte que infereix una clara reorientació dels processos formatius envers possibles activitats emergents en el mercat de treball. Les capacitacions obtingudes han de ser un clar reclam de millores salarials i, òbviament, d'increment de la productivitat "positiva", és a dir, la que descansa sobre avenços en la innovació i en la consolidació del capital humà.
- La porositat comercial, fet que significa que inversió i formació sumin potencialitats per a endegar una millor –i major, si escau– penetració en mercats ja existents o en d'altres nous, que palesin possibilitats plausibles de negoci.

2. Els diners. Millorar un model de creixement comporta la necessitat de finançar-lo. Aquest esdevé un punt medul·lar: la transformació d'una pauta de creixement, en diferents esglaons i escenaris, significa capitals per a poder fer efectives fases distintes de dita transformació. És quelcom que massa sovint també s'oblida amb certa facilitat. El desig de desenvolupar una determinada política econòmica no es pot confondre amb les bases financeres concretes que són peremptòries per a que aquell desig es faci realitat. Sense finançament resulta irrellevant plantejar una transició gradual a un model de creixement que, sense renunciar completament a l'existent, albiri noves escomeses, que es sustentin sobre el sector ja madur, però que obrin possibilitats inèdites o poc

explorades encara en la regió que es tracti. Aquests costos de transició requereixen d'una iniciativa pública que passi per un accés als mercats de crèdit –des del moment en què això afectarà sens dubte l'endeutament–; i, alhora, d'una trajectòria conjunta amb el sector privat que pot involucrar l'endeutament privat i, al seu torn, l'esperonament de les societats de capital-risc. En aquest respecte, aquestes accessibilitats al crèdit dependran, en qualsevol cas, de l'evolució de l'endeutament públic i privat sobre el PIB, dels tipus d'interès existents i de la tipologia d'operacions –en totes les seves vessants més tècniques– que es puguin desplegar. Però cal insistir en què trobar recursos econòmics esdevé cabdal per a bastir les primeres fases dels costos de transició en l'evolució del model de creixement.

3. La política. La governança econòmica s'erigeix en una eina metodològica crucial per a arribar als consensos necessaris en aquest procés. En una societat democràtica i en una economia de mercat –ens agradi més o menys– els canvis que es puguin promoció des dels governs urgeixen de complicitats amb els agents econòmics i socials. Són aquestes sinèrgies les que han perfeccionat precisament els moviments a la producció i als mercats, tot partint d'una premissa essencial: aquests darrers, sols, sense regulacions ni retocs, porten a escenaris que cristal·litzen en majors desigualtats econòmiques i socials i amb més desequilibris de caire financer. Els casos d'història econòmica són alligonadors en aquest punt, de manera que no es poden negligir. Accions unilaterals, per molt bondadoses que puguin semblar –naturalment per a qui les proposa–, no solen tenir conseqüències positives en el mig termini, de forma que la importància de confegir espais comuns de debat i contrast d'iniciatives esdevé un factor clau que, sense defugir la innegable autoritat d'un govern per a impulsar el seu programa de treball, poden ser beneficiosos justament per a fer més plausibles les accions pensades des de l'Executiu. La idea de governança sovint es ridiculitza per part dels espectres socials, mediàtics i ideològics del conservadorisme polític. Però aquesta noció simple i complex alhora d'entesa, de conxorxa i d'arribada a mínims comuns denominadors, constitueix tot un engranatge de cultura política que ha ajudat a avançar en el progrés social i econòmic.

4. Els fets reconeguts. La existència d'experiències tangibles que prefiguren un model de creixement més diversificat. És incorrecte determinar una cronologia precisa per a interpretar un procés de transició econòmica. De fet, la transició sol suposar una trajectòria que implica una certa fulla de ruta, un camí més o menys marcat en el què s'ubiquen les diferents vies de treball que tracten de confluïr en un objectiu comú:

arribar a un nou escenari econòmic i social, en el qual, presumiblement, s'obtindrien millores genèriques de benestar comú. És per això que quan hom parla de canvi de model i de diversificació econòmica, d'alguna manera hom tracta de reblar unes coordenades cronològiques específiques, que situïn els interlocutors; al mateix temps, hom pensa que fer aquestes transformacions depèn d'una forma molt directa de voluntats polítiques, instruments capaços de canviar la realitat social i econòmica. Les dificultats d'aquesta realitat es consideren superables amb costos relativament baixos, la qual cosa significa menystenir el decurs històric –les trajectòries ja recorregudes, que fixen rutines, configuren petjades culturals i comportaments sociològics– i restar sota l'absorció de tot allò que serà nou: un estat gairebé revolucionari en el què hom bastirà una nova societat, una economia distinta, tot just moguda pel pes d'una raó particular (desproveïda, emperò, dels fets objectius, que es poden distorsionar) i per les forteses de la voluntat del canvi.